

**ΣΠΗΛΑΙΟΒΑΡΑΘΡΟ «ΛΥΚΟΥΡΓΟΥ»
ή «ΑΓΙΟΥ ΝΙΚΟΛΑΟΥ»
ΔΟΛΩΝ ΜΕΣΣΗΝΙΑΣ
Α.Σ.Μ. 6574**

από τους

Α. ΠΕΤΡΟΧΕΙΛΟΥ, Κ. ΖΟΥΠΗ

Θέση: Βρίσκεται στην τοποθεσία Αγ. Νικόλαος Δολών σε απόσταση 50 μ. περίπου δεξιά από τον αμαξιτό δρόμο Καλιανέκων-Δολών, πίσω από το παλιό εκκλησάκι Αγ. Νικολάου, στο κήμα Λ. Γαϊτανάρου και, σε υψόμετρο 285 μ. Υπάγεται στη Κοινότητα Δολών Καλαμάτας Μεσσηνίας.

Προσπέλαση: Η προσπέλαση του σπηλαίου γίνεται από την Καλαμάτα με αμαξιτό ασφαλτόστρωτο δρόμο προς Δολούς, σε απόσταση 30 κλμ. περίπου, ως την εκκλησία Αγ. Νικολάου και, στη συνέχεια, μονοπάτι 50 μ. περίπου οδηγεί ως την είσοδο του σπηλαίου.

Ιστορικό: Το σπήλαιο ήταν γνωστό από πολλά χρόνια στους τοσπάνηδες και στους κατοίκους της περιοχής ως «Τρύπα», στην οποία πετούσαν ό,τι άχρηστο είχαν. Τον Ιούλιο του 1977 οι Γερμανοί Σπηλαιολόγοι Krieg Franzjorg και Vaisart κατέβηκαν στη «Τρύπα» και έμειναν αρκετές ώρες εξερευνώντας το εσωτερικό της. Τον Ιανουάριο του 1978 ο Krieg Franz-Jorg με τον συνάδελφό του Frank κατέβηκαν πάλι και συνέχισαν τις έρευνες. Επίσης ο πρώτος μαζί με την Barbara Bipes κατέβηκαν τον Ιανουάριο του 1979, συμπλήρωσαν τις έρευνες στο σπήλαιο και ανέφεραν τη μεγάλη τουριστική αξία του.

Όταν τον ίδιο χρόνο δημιουργήθηκε θέμα, προκειμένου να χρησιμοποιηθεί το σπήλαιο ως «χαβούζα» της Καλαμάτας, ο Πρόεδρος της Κοινότητας – ύστερα από συνεννόηση με τον ιδιοκτήτη του χώρου – έστειλε έγγραφο στην Ε.Σ.Ε., μέσω του Καθηγητού Ανωτάτης Γεωπονικής κ. Κουγέα, ζητώντας την εξερεύνηση και χαρακτηρισμό του σπηλαίου. Μέχρις ότου φθάσει το Σπηλαιολογικό κλιμάκιο, κατέβηκαν στο σπήλαιο: Ο Γερμανός τουρίστας Braní με τους κυρίους Χ. και Ν. Κουμουνδούρο, Γ. Ρουσάκη και Σ. Λαγούδη, οι οποίοι – όπως ανέφεραν – προχωρήσανε ως 200 μ. Το σπήλαιο εξερευνηθήκε και χαρτογραφήθηκε σε δύο αποστολές, τον Οκτώβριο του 1979, με εντολή της Ε.Σ.Ε. και χορηγία του ιδιοκτήτη του χώρου κ. Λ. Γαϊτανάρου. Το σπηλαιολογικό κλιμά-

*Le Spéléo-gouffre «Lycourgou» ou «Agiou Nicolaou», Doli Messinia.
par A. Petrochilou, C. Zoupis*

Ελικτίτες ακανόνιστης ανάπτυξης.

κιο αποτελούσαν: Υπεύθυνος κ. Άννα Πετροχείλου και συνεργάτες οι κ.κ. Γ. Αβαγια-
νός, Κ. Ζούπης, Γ. Δαλαμάγκας και η δις Ελ. Κόνιαρη.

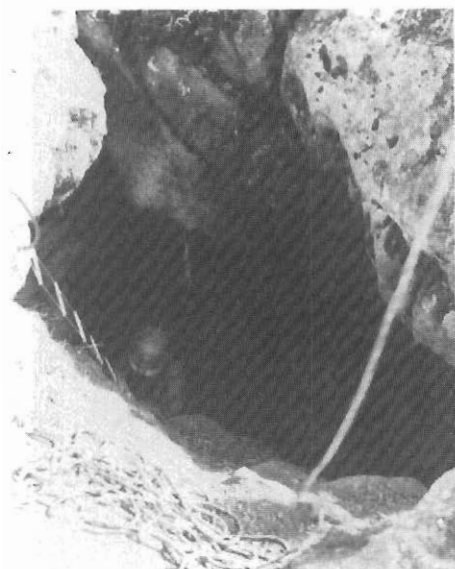
Περιοχή του Σπηλαιίου: Η γύρω από το σπήλαιο περιοχή είναι περίπου επίπεδη με
αραιά ελαιόδενδρα.

Το Σπηλαιοβάραθρο: Το στόμιο του σπηλαιίου έχει διαστάσεις $2,50 \times 1,60$ μ. Το
κοίλωμα του διανοίγεται σε τρεις ορόφους, που συνδέονται μεταξύ τους. Κατακόρυφο
βάθος 24 μ., οδηγεί στο «Πρώτο θάλαμο» του μεσαίου ορόφου που έχει διαστάσεις
 15×11 μ., δάπεδο πολύ επικλινές, καλυμμένο από πέτρες προερχόμενες από το στόμιο
του και, θαυμάσιο σταλακτιτικό στολισμό στους τοίχους και την οροφή του. Στο κέντρο
του θαλάμου δεσπόζει ογκώδης σταλαγμίτης με διάμετρο 1,7 μ. και ύψος 3 μ. Ένας
άλλος παρόμοιος σταλαγμίτης είναι ανεπτυγμένος κοντά στο δεξιό τοίχο του.

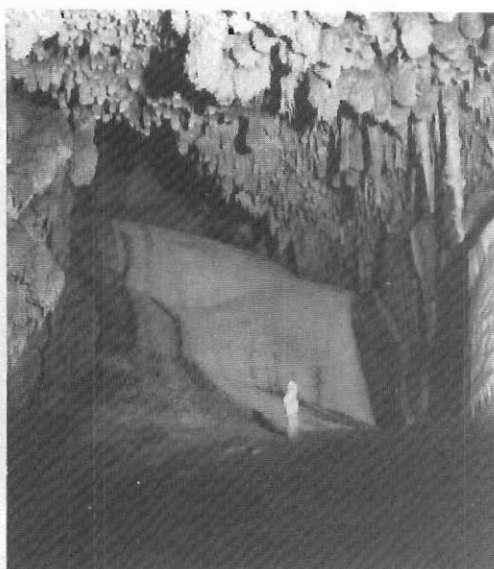
Σ' αυτό το χώρο βρέθηκαν τρεις ανθρώπινοι σκελετοί, μερικές χειροβομβίδες και ένα
βλήμα, απομεινάρια του Β' Παγκόσμιου πόλεμου – κατά πληροφορίες χωρικών.

Στο τέλος και προς τα αριστερά του θαλάμου έχει αναπτυχθεί τεράστια και πολύ
ωραία κολώνα. Πίσω απ' αυτήν διανοίγονται στο δάπεδο δύο μικρά στόμια, που οδη-
γούν σε κοιλώματα διανοιγμένα σε χαμηλότερα επίπεδα με χαμηλές οροφές. Στην αρχή
υπάρχει μικρός θάλαμος και σε συνέχεια οχετός, που κατευθύνεται προς την αρχή του
«Πρώτου θαλάμου».

Προς τα δεξιά της κολώνας διάδρομος κατηφορικός οδηγεί στο «Θάλαμο του Βρά-

Σπήλαιο «Λυκούργου» Δολών Καλαμών.
Κατάβαση προς το εσωτερικό του.

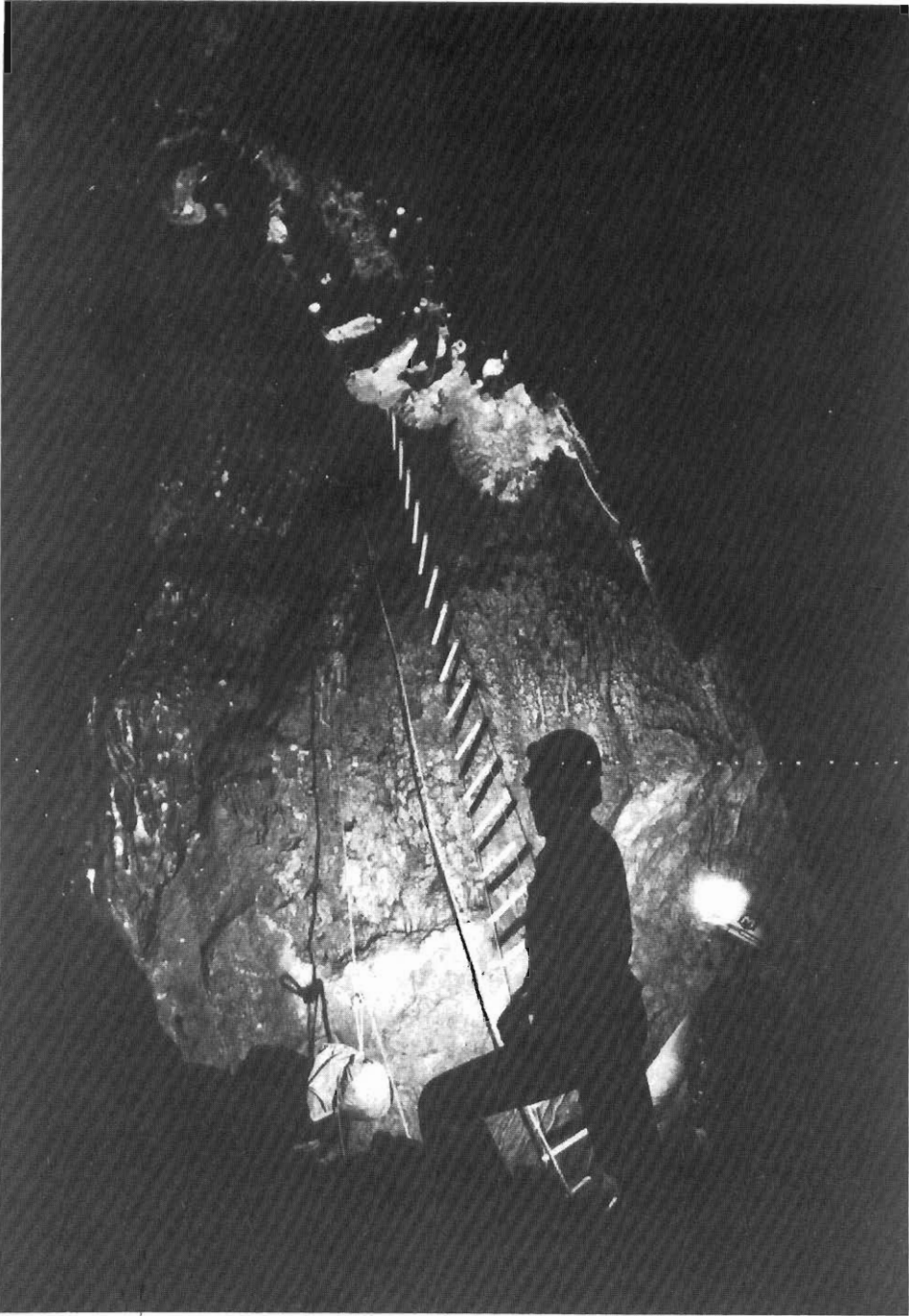

Σταλακτιτικός στολισμός μεσαιού ορόφου.

χου», του δόθηκε αυτό το όνομα γιατί στο κέντρο του υπάρχει ογκόλιθος, που παλαισιώνεται με ωραιότατους σταλαγμίτες υψηλούς και λεπτούς. Το μήκος του είναι 14,5 μ. και το ύψος οροφής, ενώ στην αρχή είναι 3 μ., αμέσως υψώνεται απότομα σε 15 μ., για να καταλήξει ως το τέλος του σε 6,5 μ. Και σ' αυτό το θάλαμο υπάρχει κοίλωμα διανοιγμένο σε χαμηλότερα επίπεδα, προς το δεξιό του τοίχο. Στο τέλος του θαλάμου είναι ανεπτυγμένη σειρά από κολώνες και πίσω τους υπάρχει διάδρομος με πλάτος 3-1,5 μ. που οδηγεί στο «Θάλαμο του Θησαυρού» με διαστάσεις: 17×7×6 μ. (μήκος×πλάτος×ύψος). Στην αρχή του δεξιού τοίχου του και, κοντά στην οροφή, υπάρχει θαυμάσιος πέτρινος καταρράκτης και εξώστης στολισμένος με θαυμάσια συμπλέγματα από σταλακτίτες και σταλαγμίτες. Ολόκληρος ο θάλαμος είναι καταστέλλιος από τεράστιες κολώνες, σταλακτίτες και σταλαγμίτες.

Και σ' αυτό το θάλαμο διανοίγονται σε χαμηλότερα επίπεδα μικροί θάλαμοι, δεξιά και αριστερά, με χαμηλές οροφές. Στην αρχή του βρίσκεται το βαθύτερο τμήμα του θαλάμου, όπου στο κέντρο του διανοίγεται μικρό στόμιο καταβόθρας γεμάτο από πέτρες. Σ' αυτήν διοχετεύονται τα νερά, που πιθανόν και σήμερα ακόμη, να προέρχονται από τον πάνω όροφο. Μ' αυτόν συνδέεται με θαλάμους οριζόντιους, που αρχίζουν προς το τέλος του αριστερού τοίχου του, σε ύψος κατακόρυφο 5,5 και πλάτος ανοίγματος 5 μέτρων.

Πριν από το τέλος του «Θαλάμου του Θησαυρού», προς τον αριστερό τοίχο του, αρχίζει άλλος εξώστης με μήκος 9 μ. περίπου και καταπληκτικό στολισμό. Από το διάδρομο, που βρίσκεται στα δεξιά του εξώστη, φθάνουμε στο «Τέμπλο». Είναι μια μεγαλόπρεπη σειρά από κολώνες και σταλαγμίτες, σ' όλο το πλάτος του χώρου, που θυμίζει φράγμα. Το προσπερνούμε από τα μικρά κενά, που υπάρχουν μεταξύ τους, για να φθά-

Σπήλαιο «Λυκούργου».

σουμε στο «Θάλαμο της Χαράδρας», με διαστάσεις 11,5×6×08-1,8 μ. (μήκος×πλάτος×ύψος).

Ένα είδος χαράδρας σε όλο το πλάτος του «Τέμπλου» που συνεχίζει με στροφή σ' όλο το μήκος του αριστερού τοίχου του θαλάμου με πλάτος 1 μ., είναι το κύριο χαρακτηριστικό του. Στο δάπεδό του υπάρχουν σκόρπιοι βράχοι και η οροφή του έχει ύψος 0,8-2,8 μ., με καταπληκτικό στολισμό από ελλικιτίτες. Μετά τους βράχους διανοίγεται στο δάπεδο στόμιο, που οδηγεί στο κάτω όροφο. Συνεχίζουμε από το αριστερό τέλος του θαλάμου, όπου διανοίγεται οχετός με ύψος οροφής 0,6 μ. και μήκος 2 μ. περίπου, που καταλήγει στο θάλαμο «Κεντρική Πλατεία» με διαστάσεις 6×6×4 μ., και δάπεδο επίπεδο. Προς το τέλος του δεξιά υπάρχει σειρά από ωραίες κολωνίτσες. Εδώ τελειώνει ο μεσαίος όροφος, απ' όπου αρχίζει ο ανηφορικός διάδρομος με μήκος 6 μ., που θα μας οδηγήσει στο «Θάλαμο του Βωμού» με διαστάσεις 13,7×8×2-3,5 μ. Τόσο το ανέβασμα, 6,5 μ. περίπου, όσο και το κατέβασμα του, είναι πολύ εντυπωσιακό σε συνδυασμό με το

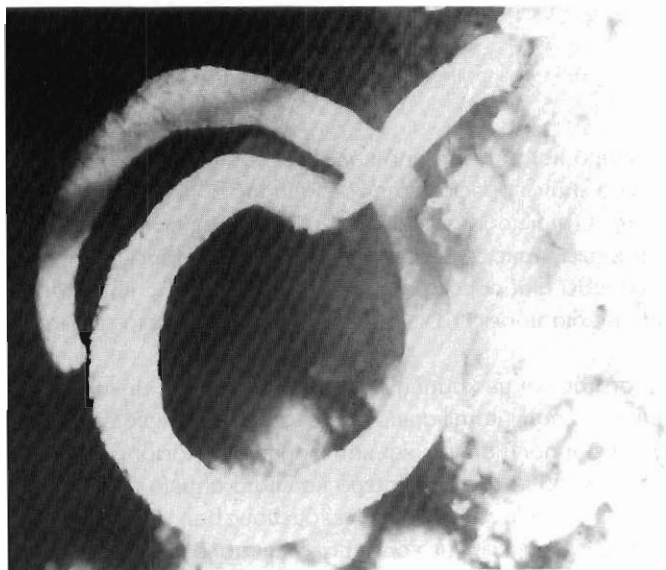
σταλακτικό στολισμό και τη σειρά από κολώνες, που τον χωρίζουν στην αρχή. Από το τέλος τους αρχίζει ο επάνω όροφος κατηφορικά προς Βορράν.

Επάνω όροφος: Ο πρώτος θάλαμος που συναντούμε είναι πολύ κατηφορικός. Στο κέντρο του σχηματίζει αρκετά βαθειά λεκάνη. Οι διαστάσεις του στο κέντρο είναι $8 \times 5 \times 12$ μ. Ακολουθεί διάδρομος με διαστάσεις $8 \times 3 \times 5,3$ μ. καταστόλιτος, που καταλήγει σε θάλαμο με διαστάσεις $13 \times 4,5 \times 3-4,5$ μ. με θαυμάσιο στολισμό από κολώνες και σταλαγμίτες.

Σε συνέχεια στενός και με χαμηλή οροφή διάδρομος με μήκος 4 μ., καταλήγει στο «Τρίστρατο», που είναι πολύ κατηφορικό από δεξιά προς τα αριστερά. Στο ανώτατο δεξιό σημείο του διανοίγεται πολύ στενός και κατηφορικός ελικοειδής οχετός, που καταλήγει σε μικρή λεκάνη με νερό, ενώ στο αριστερό κατώτατο σημείο του διανοίγεται στόμιο με πλάτος δύο μέτρων, που οδηγεί σε δύο συνεχόμενους θαλάμους, με διαστάσεις συνολικές $16 \times 6-8 \times 0,8$ μ. στολισμένος με κολωνίτσες και σταλαγμίτες. Στο τέλος του δευτέρου θαλάμου, όπου υπάρχει και ο πλουσιότερος στολισμός, γίνεται η σύνδεση του επάνω ορόφου με τον μεσαίο, στο «Θάλαμο του Θησαυρού», που διανοίγεται – όπως έχουμε αναφέρει – σε βάθος 5,5 μ. Από το σημείο αυτό, η θέα προς τον κάτω όροφο είναι ασύλληπτη.

Από το «Τρίστρατο προχωρώντας κατά μήκος του επάνω ορόφου, σε ελικοειδή και καταστόλιτο ανηφορικό διάδρομο με μήκος 11 μ., αρχίζει – ύστερα από κατάβαση ενός μέτρου – θάλαμος με διαστάσεις $5 \times 3,5 \times 5$ μ. με όμορφο στολισμό. Προς το δεξιό τέλος του αρχίζει αρκετά ανηφορικός διάδρομος με μήκος 4,5 μ., που στο τέλος του στρέφει αριστερά 4 μ., με περιορισμένο πλάτος, για να συνεχίσει ακόμη 8 μ. αρκετά πλατύς και να καταλήξει σε θάλαμο με καταπληκτικό στολισμό από κολώνες, σταλαγμίτες και σταλακτίτες με διάφορα σχήματα. Οι διαστάσεις του είναι $10 \times 5,5 \times 3,5$ μ. Το δάπεδό του είναι κατηφορικό προς τα αριστερά και προς τα εμπρός. Στο τέλος με στενό και χαμηλό πέρασμα συνδέεται με το προτελευταίο θάλαμο σε σχήμα τριγωνικό με διαστάσεις $12 \times 7 \times 0,5$ μ. Ο στολισμός του είναι αρκετά εντυπωσιακός από κολωνίτσες και σταλακτίτες. Στο αριστερό άκρο του υπάρχει άνοιγμα αδιάβατο εξ αιτίας του περιορισμένου ύψους του. Ο ανηφορικός διάδρομος, που αρχίζει από το δεξιό τοίχο του, καταλήγει στο τελευταίο και πολύ αξιόλογο θάλαμο του πάνω ορόφου. Έχει μήκος 25, πλάτος 5,5 και ύψος οροφής 4,5 μ. Ο στολισμός του από εντυπωσιακούς σταλαγμίτες, σταλακτίτες και κολώνες προκαλεί το δέος.

Κάτω όροφος: Η σύνδεση του μεσαίου ορόφου με τον κάτω όροφο, γίνεται από το διανοιγμένο στόμιο στο δάπεδο του «Θαλάμου της Χαράδρας» με κατακόρυφη κατάβαση 8 μ., που οδηγεί στο κεντρικό και μεγαλύτερο θάλαμο του κάτω ορόφου, με διαστάσεις $12 \times 6,5 \times 1,7-2,5$ μ. Μεγάλες κολώνες, εντυπωσιακοί σταλαγμίτες και με ποικίλες μορφές σταλακτίτες, αποτελούν το πλούσιο στολισμό του. Τόσο από τη ΒΔ, όσο και από τη ΝΑ πλευρά του «Κεντρικού Θαλάμου» αρχίζουν διάδρομοι και θάλαμοι με άνεπανάληπτο και σπανιώτατο σταλακτικό στολισμό, αλλά με χαμηλές οροφές. Η ΒΔ πλευρά αρχίζει με ανηφορικό διάδρομο, με διαστάσεις $3,5 \times 2,5 \times 1,10$ μ. Στο τέλος του προς τα δεξιά υπάρχει κενό με πλάτος 1,5 μ., μεταξύ δεξιού τοίχου και σειράς από σταλαγμίτες, που οδηγεί σε θάλαμο με διαστάσεις $6 \times 3,5 \times 1,2$ μ., ανηφορικό προς το τέλος του, με δύο κολώνες. Πίσω τους αρχίζει μικρός διάδρομος, για να καταλήξει στον εντυπωσιακό-

Ελικίτης σπάνιας μορφής.

τερο θάλαμο αυτού του τμήματος, στο «Θάλαμο της Λιμνούλας», με διαστάσεις $6 \times 4,5 \times 0,8$ μ.

Στο τέλος του θαλάμου διανοίγεται οχετός με μήκος 6,5 μ. προσιτός μόνο από σπηλαιολόγους. Η ΝΔ πλευρά αρχίζει με στενό πέρασμα που οδηγεί σε δυο διαμερίσματα, τα οποία διανοίγονται σε διαφορετικά ύψη. Το πάνω διαμέρισμα, το «Άδυτον», αποτελείται από ένα στενό και ανηφορικό διάδρομο, που καταλήγει σε μεγάλο θάλαμο με διαστάσεις $8 \times 9,5 \times 1,1$ μ. και σχήμα τριγωνικό, με θαυμάσιο στολισμό από κολώνες, σταλακτίτες, σταλαγμίτες και μικρή γραφική λιμνούλα. Το κάτω διαμέρισμα αρχίζει με ένα κατηφορικό διάδρομο με μήκος 5 μ., που στο αριστερό τέλος του υπάρχει στόμιο καταβόθρας κλεισμένο από πέτρες και άλλα υλικά. Είναι το χαμηλότερο σημείο του σπηλαίου, 44 μ. περίπου από την είσοδό του. Σ' αυτή την καταβόθρα διοχετεύονταν τα νερά, που διάνοιξαν τον κάτω όροφο. Από το σημείο αυτό αρχίζει ανηφορικός θάλαμος με διαστάσεις $6 \times 7,5 \times 1,8$ μ. και πλούσιο στολισμό πάνω σε βράχους. Στο δεξιό άκρο του αρχίζει ελικοειδής διάδρομος, ανηφορικός στην αρχή και μετά κατηφορικός, με χαμηλή οροφή (0,8 μ.), ο οποίος στο κέντρο του διακλαδίζεται. Ο δεξιός διάδρομος, είναι αρκετά κατηφορικός με μήκος 4 μ., ενώ ο αριστερός που έχει μήκος 9 μ. είναι ελαφρά κατηφορικός και στο τέλος του ανηφορικός, με λεπτό στολισμό από κολωνίτσες, σταλαγμίτες και μικροσυλλογές νερών. Εδώ τελειώνει το σπήλαιο Λυκούργου.

Διαστάσεις: Το σπήλαιο εκτείνεται κυρίως από ΒΔ προς ΝΑ και μόνο ο επάνω όροφος του εκτείνεται από Β προς Ν. Το μήκος των διαδρόμων και των τριών ορόφων ανέρχεται σε 310 μ. (εκτός από τα μικρά κοιλώματα, που διανοίγονται σε διάφορα σημεία, προς χαμηλότερα επίπεδα του μεσαίου ορόφου). Το σπήλαιο καλύπτει έκταση 1.000 τ.μ. περίπου.

Θερμοκρασία-Υγρασία: Τον Οκτώβριο του 1979 η θερμοκρασία του σπηλαίου ήταν 16°C και η υγρασία του 95%. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι ο κάτω όροφος, εξ αιτίας του χαμηλού ύψους οροφών και της ελλείψεως ρεύματος αέρος, παρουσίασε περιορισμένη περιεκτικότητα οξυγόνου, ύστερα από παραμονή αρκετών ωρών των μελετητών σ' αυτό.